

www.ketab.ir

معماری جزئیات

ARCHITECTURE OF DETAILS

Mohammad Reza Nikbakht محمد رضا نیک بخت

سرشناسه: نیک بخت، محمدرضا، ۱۳۴۲
 عنوان و نام پدیدآور: معماری اجزا/ نویسنده محمدرضا نیک بخت
 مشخصات نشر: تهران: علم معمار روپال، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص.: مصور (رنگی): ۲۹ × ۲۹ س.م.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۴۴-۹۲-۹
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 موضوع: جزئیات اجرایی ساختمان
 موضوع: طراحی جزئیات معماری
 موضوع: معماری -- طراحی -- دیتیل در معماری
 رده بندی کنگره: NA۲۷۵۰ ن ۶م ۱۳۹۳
 رده بندی دیویی: ۱/۷۲۹
 شماره ی کتاب شناسی ملی: ۳۶۱۸۰۵۸

مؤلف: محمدرضا نیک بخت، مهندسان مشاور مرمت و معماری زندیگان
 ناشر: موسسه علم معمار
 ناشر همکار: پرهام نقش
 ویراستار: کیوان ورقایی، زهره تفضلی، سپیده امامی
 تدوین متن: کیوان ورقایی، زهره تفضلی، محمد یاسر موسی پور

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۳)

شمارگان: ۱۷۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۵۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۴۴-۹۲-۹

امور فنی و چاپ: آستان قدس رضوی

عکاس: محمدرضا نیک بخت، فرهود حقی، رضا طلوعی، سالار سالاری
 صفحه آرایی: کیوان ورقایی، پرستو پروین، بیتا برنا
 گرافیک: لیلا غفاریان

حق چاپ محفوظ است.

موسسه علم معمار:

تهران، خیابان بهشتی، خیابان وزرا، خیابان هشتم، پلاک ۱۲، واحد ۹
 تلفن: ۰۹۱۲۱۲۴۶۷۹۹، ۸۸۱۰۷۲۸۰-۱

مرکز فروش: کتاب فروشی پرهام

تهران، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۲۹۷

تلفن: ۶۶۴۶۸۲۳۵

در طول سال‌هایی که به‌کار حرفه‌ای معماری در ایران مشغول بوده‌ام، همواره کنجکاوی درباره‌ی جزئیات معماری و نقش و جایگاه آن‌ها با من همراه بوده‌است. برای به‌خاطر آوردن نخستین ردپاهای این کنجکاوی، می‌توانم تا روزهای پرفراز و نشیب دانشجویی به عقب برگردم؛ زمانی که تمایل به فکر کردن در مقیاس‌های خرد، باعث می‌شد تا درباره‌ی تعارضات فنی و هنری در طراحی جزئیات، با پرسش‌های بی‌شماری روبه‌رو شوم. شاید اصلی‌ترین سوال این‌جا بود که چرا علی‌رغم این‌که جزئیات در بنا دیده می‌شوند و کاربر آن‌ها را حتی پررنگ‌تر از حجم کلی بنا تجربه می‌کند، ما طراحی را در مرز پرداختن به این اجزا متوقف می‌کنیم و سرنوشت‌شان را به‌دست بایدها و نبایدهای فنی می‌سپاریم. آیا تعارضی که میان مصلحت‌های فنی و مصلحت‌های زیبایی‌شناختی برقرار است، تعارضی حقیقی است یا کاذب؟ شاید این کنجکاوی‌ها زمانی برای من رنگ و بویی تازه گرفت که فرصت همکاری با مهندس بهروز احمدی برایم فراهم شد و ایشان در کنار تمام چیزهایی که به من آموخت، باب تفکر پیرامون ملاحظات فنی و دستگاه زیبایی‌شناختی بومی را نیز در ذهن من گشود و بدون تردید این کتاب باید به ایشان پیشکش شود.

در حدود بیست و چند سالی که در کنار مهندس بهروز احمدی و سپس در دفتر معماری زندیگان، در تلاش بودم تا بخت جزئیات را برای جدی شدن و نقش‌آفرینی در معماری امروز بیازمایم و آن را به‌خصوص به معماری مسکونی، که با زیست مردم در پیوند بود، وارد کنم، برخی کاستی‌ها را در این زمینه احساس کرده و دریافته‌ام که در مواقع بسیاری، راه‌گریزی از آزمون و خطا وجود ندارد. اما در این میان همیشه پس از هر تجربه‌ای که حاصل می‌آمد، مطالبی را در ذهن داشتم که اشتیاق در میان گذاشتن آن‌ها با دیگران، شاید از قوی‌ترین انگیزه‌هایی بود که ایده‌ی انتشار چنین کتابی را در ذهنم پدید آورد. امروز که پس از سال‌ها، این کتاب آماده‌ی انتشار است، با احترام آن را به مخاطبان فهیمی تقدیم می‌کنم، که این تجربه با آن‌ها به اشتراک گذاشته می‌شود. مخاطبینی که بی‌شک در این مسیر انگیزه‌های فراوانی دارند و خالق رخدادهای تازه‌تر و غنی‌تری خواهند بود.

نباید از نظر دور داشت که آن‌چه در این کتاب ملاحظه می‌نمایید، محصول شرایط امروز ایران و اقتضائات آن است. جزئیاتی که امروز برای انتخاب در برابر یک طراح قرار دارد به‌طور عمده از دو دسته بیرون نیست. دسته‌ی نخست جزئیات تولیدشده‌ای است که محصول داخل یا خارج هستند و علی‌رغم این‌که کیفیت قابل‌قبولی دارند، قیمت یا نحوه‌ی سفارش دادن و تحویل گرفتن آن‌ها، دشواری‌های خاص خود را ایجاد می‌کند. هم‌چنین به‌دلیل این‌که این جزئیات سم‌تر متأسفانه با شرایط معماری ما تولید می‌شوند، در همه‌جا امکان استفاده از آن‌ها وجود ندارد. دسته‌ی دوم جزئیاتی هستند که متأسفانه با کیفیت بی‌به‌کل نازل و فاقد ملاحظات معمارانه تولید شده‌اند؛ این دسته که آن‌ها را در نقاط مختلف کشور می‌توان در فروشگاه‌ها و کارگاه‌ها یافته، به این دلیل که باعث تنزل شأن بنا می‌شوند، طراح را با سردرگمی و اگرچه فراوان در بهره‌گیری روبه‌رو می‌نمایند. مجموع این شرایط دست طراح را در به‌کارگیری این جزئیات می‌بندد و گاه موجب می‌شود که تا جای ممکن قید ورود به این بخش را بزند. لاف‌ل در چنین وضعیتی، شاید بهترین راه باقی‌مانده، ورود شخص طراح به حوزه‌ی طراحی اجزا و آموزش تدریجی نیروهای حرفه‌مند در تحقق و اجرای این جزئیات باشد.

بدون تردید، بوده‌اند کسانی که بدون همکاری و همراهی صمیمانه‌ی آن‌ها، به ثمر رسیدن این کتاب ممکن نبود و من در همین‌جا مراتب تشکر و قدردانی‌ام را به ایشان ابراز می‌کنم. زیرا طراحی و نظارت بر اجرای جزئیاتی که در این کتاب خواهید دید، تنها بخشی از داستان انتشار چنین کتابی است. جمع‌آوری و مرتب کردن مستندات این جزئیات که به فراخور کار حرفه‌ای در دفتر، توسط افراد متعددی صورت پذیرفته بود نیز بخش دیگری است که نیازمند یک‌دست کردن اطلاعات و رفع نواقص احتمالی آن‌ها برای مفاهمه با مخاطب بوده‌است. شایان ذکر است در مواردی معدود و بنا به ملاحظات خاص برخی جزئیات، متفاوت از نقشه‌های تهیه‌شده، اجرا گردیده و امکان آن وجود دارد که علی‌رغم تلاش همکاران من در تصحیح این تفاوت‌ها در کتاب، هم‌چنان مغایرت‌های کوچکی وجود داشته باشد؛ این تذکر از آن روست که چنین مغایرت‌های موجب سردرگمی مخاطبان کتاب نشود.

در پایان ابراز امیدواری می‌کنم که بتوانیم در سال‌های آتی، تلاش‌های تازه‌ای را که در این حوزه تجربه می‌کنیم در قالب جلد‌های بعدی این کتاب منتشر کنیم و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهیم.

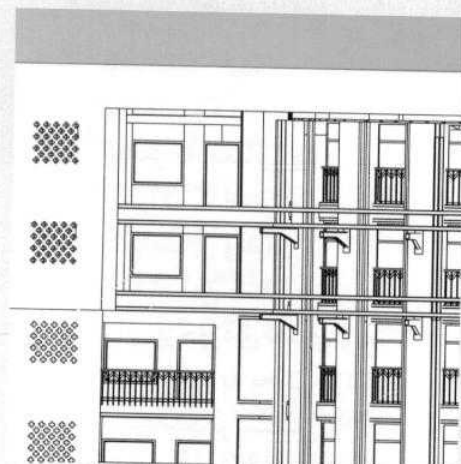
این روزها سخن گفتن از جزئیات در معماری کار آسانی نیست، شاید چون در این سال‌ها معماری ایران توجه کم‌تری به این مقوله نشان داده‌است. البته این عدم توجه به معنای حذف جزئیات از معماری نبوده‌است و از آن جایی که معماری به مثابه یک کل واحد، با به هم پیوستن یک مجموعه از اجزا شکل می‌گیرد، اصولاً نمی‌توان از پرداختن به جزئیات در آن طفره رفت. از این‌رو، این عدم توجه به جزئیات، بیشتر به معنای جدی نبودن و نقش‌مند نشدن آن، در شکل‌گیری آثار معماری بوده‌است. به همین دلیل کتاب حاضر گرچه با نیت به اشتراک گذاشتن مجموعه‌ای از تلاش‌ها و تجربیات شکل گرفته در سال‌های اخیر منتشر می‌شود، دعوتی است برای حساسیت نشان دادن به دامنه‌ی وسیعی از ظرفیت‌های طراحی که در مقیاس جزئیات معماری قابل تحقق هستند. در واقع از آن جایی که هیچ تجربه‌ای کامل نیست، این کتاب بر آن است تا در خلال مصادیقی که در ادامه خواهد آمد، بیشتر یک دغدغه را با مخاطب خود در میان گذارد؛ تلاش برای برخوردی هنری و طراحانه با جزئیات، و خارج کردن آن از ساحت صرفاً فنی و کارکردی‌اش.

پرداختن به بحث جزئیات در معماری می‌تواند دلایل متعددی داشته‌باشد. توجه به جزئیات معماری، به انسانی‌تر شدن مقیاس یک بنا و متناسب‌تر شدنش با ادراک آدمی کمک می‌کند و در عین حال، عمر تماشای یک بنا را افزایش می‌دهد. از سویی بنا با تنوعی که در مقیاس به دست می‌آورد، در فواصل متفاوت، اطلاعات متنوعی برای عرضه به مخاطب خواهد داشت. در کنار چنین نتایجی، جدی گرفتن جزئیات گاه به افزایش بهره‌روی مصالح معماری نیز می‌انجامد. برای نمونه، بسیاری از فضاهای باز، وقتی با جزئیاتی اصولی و در عین حال چشم‌نواز، دارای سرپناهی سبک می‌شوند، بسیار بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند. این مسأله درباره‌ی فضاهایی چون پاسیو نیز صادق است. هم‌چنین جزئیات در موارد دیگری می‌تواند عمر مفید یک بنا را به طرز محسوسی افزایش داده، مانع از افول زودرس کیفیت آن شود. در کنار محاسنی که ذکر آن رفت، جدی پرداختن به جزئیات و قناعت نکردن به جزئیات از پیش به کار رفته، دامنه‌های طراحی را وسعت می‌دهد. این توجه، پای قابلیت‌هایی را به میان می‌آورد که طراح در خلال آن، می‌تواند ظرفیت‌های خفته‌ی بسیاری را برای تحقق هدف‌ها و استراتژی‌های طرح خود به کار گیرد. برای مثال وقتی یک طراح القای روحیه‌ای خاص را در طرح خود دنبال می‌کند، علاوه بر قابلیت‌های فرمی و فضایی معماری در مقیاس‌های بالا، جزئیات خرد می‌تواند امکانات وی را در مسیر پوشش اهداف طراحی‌اش گسترده‌تر نمایند.

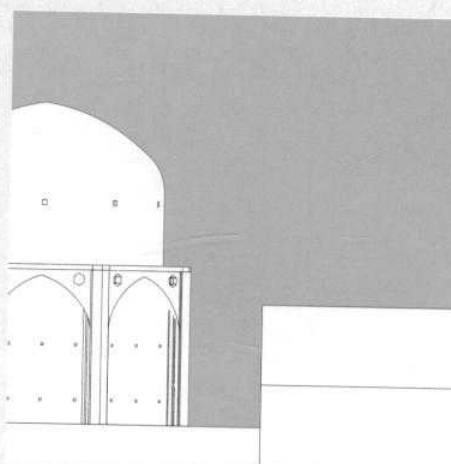
از سویی معماری ایران از گذشته با دنیای صنعت و حرفه‌های مرتبط تعامل نزدیکی داشته‌است. حرفه‌مندانی چون نجاران و آهنگران، همواره در تکمیل قابلیت‌های معماری مشارکت داشته‌اند. امروزه، به دلیل ورود کارخانه‌جات و برندهای رنگارنگ که طراحی و تولید جزئیات معماری را بر عهده دارند، این نقش کم‌رنگ شده و در حال از میان رفتن است. وقتی یک طراح از نمونه‌های ارائه‌شده با برندهای موجود صرف‌نظر می‌کند و هزینه‌های گزاف سفارش دادن به کارخانه‌جات کلان تولیدی را هم به جان نمی‌خورد، با صرف وقت بر روی طراحی و سفارش کار به یک حرفه‌مند ساده اما با مهارت، می‌تواند هم دامنه‌های طراحی خود را بسط دهد و هم در کنار کاهش هزینه‌های پروژه، به احیای دوباره‌ی این حرفه‌ها و بازآفرینی این تعامل کمک کند.

در کتاب حاضر، با نمونه‌هایی از این تلاش آشنا خواهید شد که بی‌شک خالی از نقص نیست و شاید در مواقعی حتی در حصول اهدافی که ذکر آن رفت، چندان موفق عمل نکرده‌باشد. از این رو هدف از نشر آن‌ها، به اشتراک گذاشتن دغدغه‌ها و تجربه‌هایی است که در طول سالیان گذشته، شکل گرفته‌است. در بسیاری از مواقع طراح دوست دارد که بداند ماحصل آن‌چه در ذهن خود می‌پروراند چیست و چه فرصت‌ها و چالش‌هایی در پی آن خواهد آمد. در این کتاب نمونه‌های متنوعی که شاید در این زمینه راه‌گشا باشد به دست داده می‌شود. در عین حال بسیاری از این تجربیات در اثر آزمون و خطاهایی به دست آمده که در طول یک برهه‌ی چندین ساله شکل گرفته‌است. این فرایند می‌تواند به دیگرانی که تمایل دارند در این حوزه کار کنند، کمک کند تا به جای تکرار این آزمون‌ها به ادامه‌ی این مسیر پرداخته و به سهم خود در پیش‌برد این نگاه به جزئیات بکوشند. جای تردید نیست که مخاطبین محترم این کتاب، خواهند توانست از نمونه‌های ارائه‌شده در کتاب فرائر رفته، و خود مؤلف ایده‌های بدیع در این مسیر باشند. به امید این که روزی شاهد اجرای آثار فاخری باشیم که مزین به فکر، کار و صنعت بومی باشند.

فهرست پروژه ها

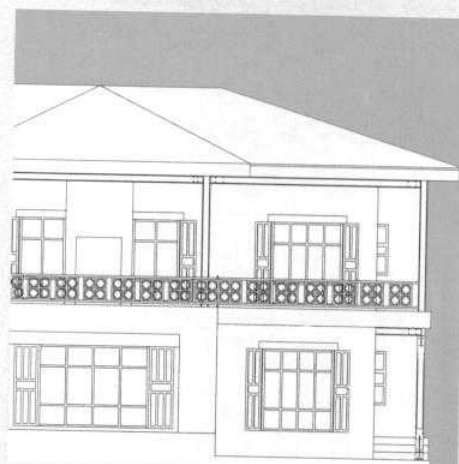
صفحه ۱۳
ساختمان مسکونی یاسر - نیاوران

صفحه ۵
خانقاه و آرامگاه چلبی اوغلو سلطانیه

صفحه ۱
ساختمان مسکونی نگاران - مقدس اردبیلی

صفحه ۶۱
خانه روستایی پارت کلا

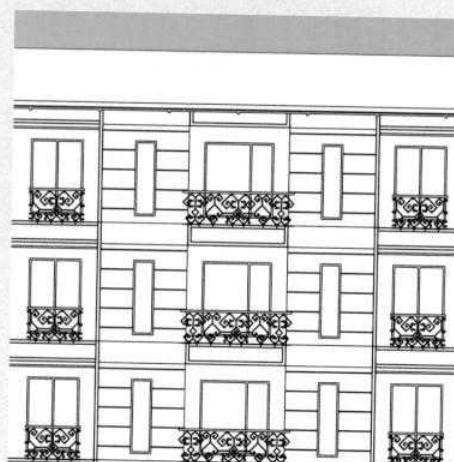
صفحه ۵۵
ساختمان مسکونی سرو - نیاوران

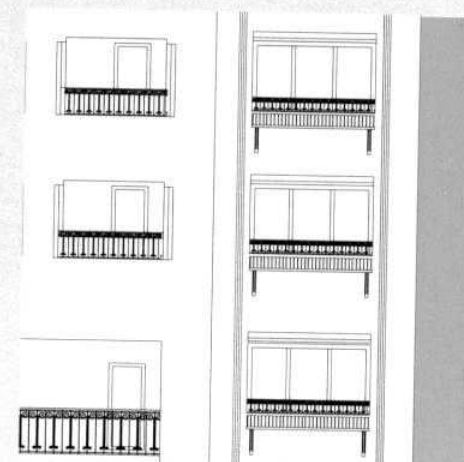
صفحه ۲۹
ساختمان مسکونی بهاران - ولنجک

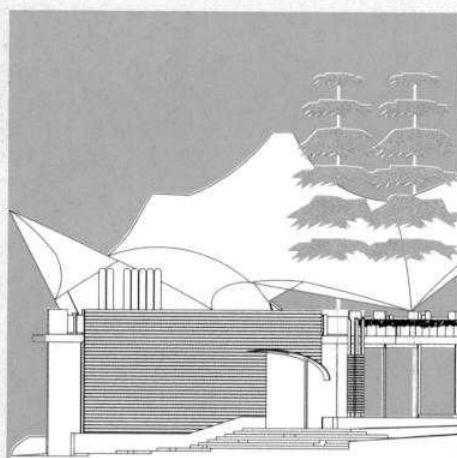
صفحه ۹۷
ویلا اریکیده - لواسان

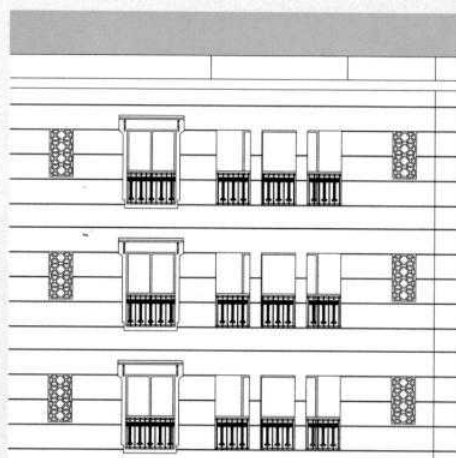
صفحه ۸۹
ساختمان مسکونی پاسداران - بوستان نهم

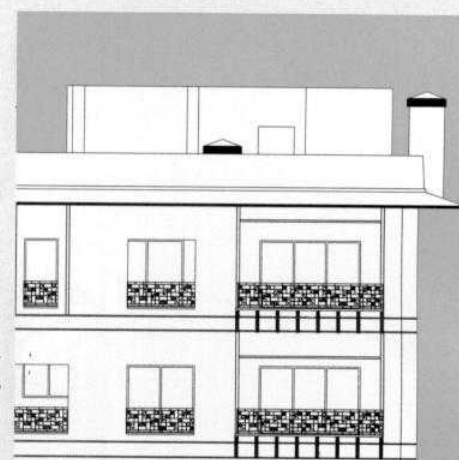
صفحه ۷۳
ساختمان مسکونی عدل - دروس

صفحه ۱۲۱
فودکورت مجموعه ی ورزشی انقلاب

صفحه ۱۱۳
ساختمان مسکونی باران - نیاوران

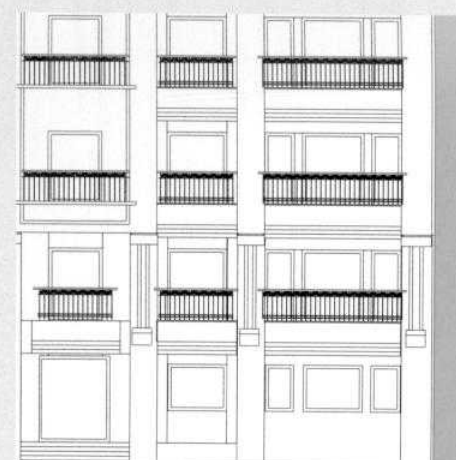
صفحه ۱۰۷
ویلا ی سیف - شهرک غرب

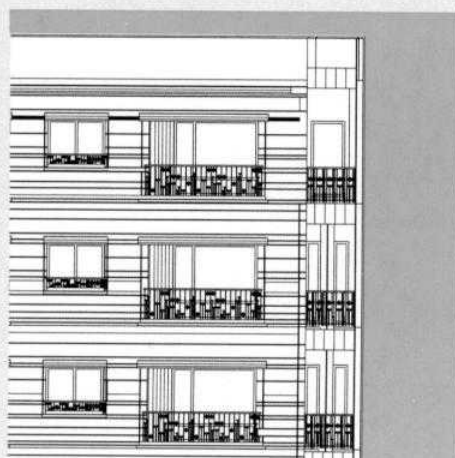
صفحه ۱۷۱
ساختمان مسکونی ولنجک - خیابان چهارم

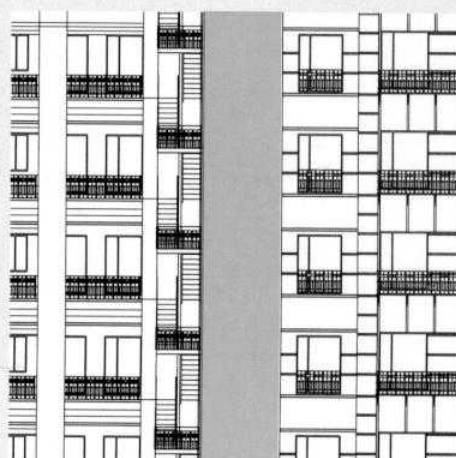
صفحه ۱۵۱
ساختمان مسکونی نیاوران

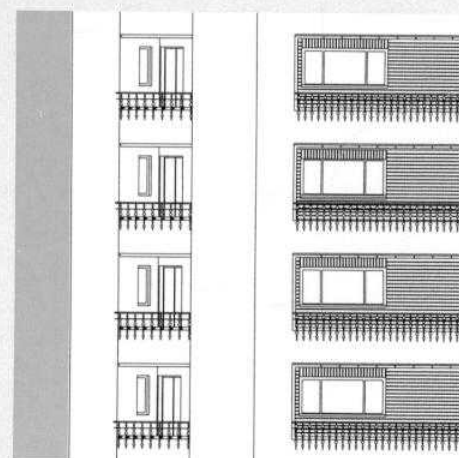
صفحه ۱۳۵
ساختمان مسکونی پسیان - زعفرانیه

صفحه ۲۱۹
ساختمان مسکونی منصورا - دروس

صفحه ۱۹۹
ساختمان مسکونی تاجیکی - کامرانیه

صفحه ۱۸۵
ساختمان مسکونی نخجوان - نیاوران